

DUPĂ UNELTE SE CUNOAȘTE MEȘTERUL

Cu siguranță, una din primejdiile cele mai mari în munca avântată a omului nou a fost – și este – monotonia. Odată cu creșterea competenței, mecanismul, tehnica propriu-zisă a muncii se simplifică până la o schematizare foarte apropiată de mecanica lucrului de la sine înțeles. Obișnuința, la rândul ei, creează, pe lângă profesionalism, monotonicie. Cum să ieși din cercul ăsta vicios? Fiecare după puterile lui în fireasca „mecanică” a evoluției și în ideea că, în definitiv, nimic nu e perfect, totul este perfectibil.

Până la urmă, această problemă ar putea rămâne una individuală (sau deveni socială), dacă una din parcelele câmpului muncii nu ne-ar afecta, în mod direct, pe fiecare dintre noi: este vorba de relațiile cu publicul.

Fiecare dintre noi, cu sau fără stea în frunte, avem de-a face zilnic cu vânzătoarele din magazine (nu zic shopuri), cu funcționarele de la ghișee sau din alte birouri și anticamere ale vieții cotidiene. Până nu demult, lucrurile erau oarecum oable: „Dacă dai, nu ai; dacă nu dai / ești om rău”: Până și turcimea ar fi fost invidioasă (sau mai e încă) observând anvergura la care a ajuns arta peșcheșului, a cumpărării de locuri și chiar tronuri pe diferite paliere decizionale – semafoare programate să arate când verde, când roșu, în funcție de interes. Regulile acestei arte au fost perfecționate în timp, subminând categoria acceptată a comisionului, mai ales acolo unde nu există, de fapt, lege și îndreptățire pentru cerere și ofertă, pe toate segmentele, păturile și structurile sociale. În bună neregulă, va funcționa nesfârșit, pentru că naște privilegii și iluzia puterii.

Amabilitatea reală rămâne, desigur, un lux. Ca și eficiența, profesionalismul, interesul aplicat. Cum să le cucerești de la aproapele tău plătit pentru asta?

Regula ochilor frumoși este destul de improbabilă – dar nu chiar de desconsiderat. Mult mai simplă s-a dovedit ideea că amabilitatea se poate cumpăra, deși „C-o mână te mângâie/ și cu alta te zgârie”. În acest fel, ea a devenit o marfă, o jalnică compensație, eventual, pentru prețul în general crescut al produsului râvnit. Dacă nu ai banii, cu atât mai rău: „După unelte se cunoaște meșterul”, iar „Jalba fetei hatâr n-are”.

Odată cu intrarea noastră în structurile de reală concurență, sesizăm, totuși, semne bune pe tărâmul amabilității. Deviza despre client și stăpân, cam medievală în litera ei,

capătă conotații interesante. Ea are două variante moderne: respectarea unei clauze din partea prestatorului de servicii sau aplicarea sănătoasă a proverbului „Puține cuvinte și ispravă mai bună.”.

Unde se situează, între aceste două coordonate, bunul simț, amabilitatea naturală și buna creștere a subiecților, rămâne de discutat. Cu siguranță, ele n-au dispărut. Putem observa acest lucru în urma unui, să-i spunem, exercițiu de amabilitate lesne de urmat. „Cum ți-e chipul, te poartă”. Ceea ce surprinde este efectul de neîncredere, de uimire chiar a celor care ar gusta astfel din amabilitatea oferită. Prima lor reacție ar fi nevoia stringentă de răsplătire. Clasic: o bomboană, o atenție, o portocală. În urma refuzului răsplătii, o scurtă, bănuitoare nemulțumire. Apoi, desigur, resemnarea sau promisiunea unei răsplăți globale, generale, în spirit creștin. Dar nu, nicidecum nimic, firescul „mulțumesc” e prea puțin încâpător.

Poate că exercițiul propus creează disconfort prin teama de exces – moștenire din teama de dictatură. Mecanica amabilității poate crea o plăcută înălțare de ambele părți. Întreaga ființă se ridică, toate componentele fapturii, astfel încât, pe de altă parte, rutina și excesul ar produce, în viziunea omului pățit, o altă problemă. „Dacă n-ai nas, n-ai nimic”.

Modul în care poate fi rezolvată o cerere, oricât de banală, poate fi unul tonic sau unul înnegurat. De la simpla informare la ospitalitatea proverbială, de la surâs la revenență, se vor găsi mereu tot atâtea moduri inedite de a comunica util și plăcut totodată. Formule există și mai aproape, și mai departe de noi. Uneori, ele se pliază perfect pe atitudine, alteori sunt preluate calchiat, reușind să opereze o amuzantă distincție între diferitele grade de amabilitate sau de efort răsplătit. Cunoscutul „have a nice day” a devenit fără clipire „Să aveți o zi bună”, pe care-l auzi la tot pasul, în locul îmbătrânitului „mulțumesc”. S-a marginalizat oarecum prea lungita urare „Dumnezeu să-ți dea sănătate”, ea fiind preluată și complicată, pe tonuri aproape agresive, de bătrâni, cerșetori sau... prieteni. Formule de-a gata, recitate, sau formule de recunoștință reală. Patetice sau seci, ele împodobesc oricum relația întâmplătoare și duc, din fericire, în negură tonul aspru și intolerant: „Dacă nu e cine nu e / cine e să nu mai fie”.

DE UNU MI-I MILĂ/ DE ALTU MI-I SILĂ

Porțiile de speranță nu s-au terminat; deocamdată ele ar reprezenta hrana viitorului (șocul?), sub formă de pastile, concentrate, sloganuri etc. Frumos ambalate însă, cu aceeași ardoare a discursului în gol, cu un altfel de limbaj – de fier, de plută, de... ceramică?

Cu siguranță, criză de limbaj. Ai tendința să le iei la mișto, să-ți astupi urechile sau să declari, privind discursul ales al aleșilor: „De unu mi-i milă/ de altu mi-i silă”.

Aceia care nu au amețeli pe stradă? Că din cauza primăverii sau toamnei, că de frică, de la radiații sau de la virusul gripei aviare, combinat cu amenințarea peștei porcine și a bolii vacii nebune etc. „Las să zică cumătra / bine că nu-i adevărat!”. Amețeala se combină în unele cazuri – fericite? – cu cinismul și, zău așa, merg bine împreună, construind în unele seri, și la tv, imaginea amețitei care, în fiecare seară, pe micile ecrane, ia suplimente alimentare care vindecă tot. Îți vine apoi (din experiență) să repeți toate astea pe-un ton șugubăț, ca pe-un refren încropit la disperare,

Parapet - Drumul vechi spre Ogradena III

Pentru că până și bășcălia a început să dea semne de oboseală. Între timp te uiți în jurul tău și vezi oameni bolnavi. Tot mai mulți. Chipurile care ne speriau pe străzi înainte de 1989, gălbejite și triste, reapar, într-o nouă formulă, într-un nou ambalaj: în general, de second-hand.

Mai sunt, atunci ca și acum (cam aceleași) excepții, căci „pareaua pareă câștigă”.

Una din ultimele explicații, de ce nu, ar fi apropierea Apocalipsei. Schimbările de climă, previziunile astrale, zonele de conflict de pe glob. Dar, despre astea, altădată, pentru cine vrea și cine poate. Cine vrea, și cine poate?

sub nuc, sub nucul care face pere poate, pentru că, s-a dovedit, răchita a făcut micșunele și tot face de trei decenii, cam degeaba...

Amărăciune, sarcasm, pe care să le-alegi ca să poți dormi liniștit în urma ultimului show politic de la tembelizor? Mica ta răzbunare, privind fața de masă spălată proaspăt cu detergenții de pe ecran sau mai sigur cu alții, ca semn de revoltă și de independență față de tot mai nerușinata luptă de culise, de palate, de canale și de toate felurile pentru putere, e să nu ți-o dorești în nici un fel. Puterea lor.

S-o disprețuiești, să schimbi postul, să zapezi spre filmele de noapte, spre canalele Discovery. Sau să prevezi finalul, ca la pariuri. Să numeri, să anticipezi, detașat, ca la circ, o alunecare de imagini care nu te poate implica în nici un fel: „Dinții i-au ieșit / mai sunt ochii” – aceeași etapă mereu, conchizi, trecând peste toate ispitele cu schimbări de regi și de bufoni pentru că, astă-seară, la cină, dragii mei, mai avem o porție de speranță. Ecranul e alb-negru și înțesat de steluțe: „Făgăduiește și nu împlinește / de aceea nu roșește”.

Să te alături grupurilor de comando ale adevărului? Divertiștilor, haterilor, presiștilor, cărcotașilor plini de (aceiași) haz și de necaz? „Dacă vrei să nu te creadă / spune adevărul” – cam așa e sloganul nou, paradoxal, viclean și tăios.

Sau să-ți tragi plapuma peste cap, citind la lumina lanternei, cum făceai în copilărie, uitând de toți și de toate. Să te trezești apoi, călcând bulbul de hârtie pe care stă scris: „Cine trăiește nădăjduind / moare jinduind”? ca și cum ziua aceea, nouă și tăioasă, ar fi, la rândul ei, prima zi din noua ta viață. În care, chiar dacă nu te cred, să le spui adevărul.

Decizia, gândul, mișcarea și ducerea ei la sfârșit au fost date și ele, sunt știute, par decupate dintr-un film bun de epocă, sunt atât de vechi încât, liniștit, pot fi decupate pe foi de lut, în limbaj de ceramică. Unde și dacă le așezi, e treaba altor arheologi să descopere.

ÎN ZADAR TE RUMENEȘTI, CĂ MAI RĂU TE FEȘTELEȘTI

Nu știu dacă un colț dintr-o țară e mai frumos decât altul. Nu știu dacă o casă dintr-un oraș e mai grozavă ca alta. Uneori, trecând, în orașul meu natal din nordul Bucovinei, pe lângă o anumită casă, mama-mi spunea: uite, aici te-ai născut și ai locuit tu până la un an. Priveam casa umbrită de un măr și-mi fabricam, în lipsă de amintiri, o emoție vagă. Într-o zi i-am spus mamei că ar trebui să-mi arate mai degrabă maternitatea unde am venit pe lume, și mama a râs.

În același oraș cochec și cosmopolit am deprins o altă emoție, pe care ulterior am denumit-o patriotism local. Analizându-mi sentimentul, constat că el conține, în doze diferite, o serie de alte „mici” sentimente.

Conține, de pildă, nu numai mândrie, ci și revoltă, nu numai bucurie, ci și tristețe. Din toate astea pot să extrag, în funcție de situație, părți componente. Orice aș arunca însă pe masa disputei, în sinea mea rămân și celelalte resturi...

De aceea privesc cu suspiciune afirmațiile recitate mai sus și mai ales aruncarea pe tablă (de masă sau de șah) a părții cu mândria. Cu și mai mare neîncredere privesc lecțiile de patriotism, declarațiile și reclamațiile. Un motiv

bun ar putea fi supralicitarea acestora în anii trecuți. „Au mâncat părinții aguride și și-au strepezit copiii dinții.”

Un alt motiv e confiscarea în nume propriu a unui sentiment în mod natural pre-existent și firesc pentru fiecare din noi, în virtutea simplului act de a te naște într-un anume loc și nu în altul. Atunci când cineva își arată mușchii sentimentului său patriotic, poate fi înțeles ca atare, poate fi suspectat de discurs patriotard sau bănuțat că urmărește, în subtext, alte scopuri, să zicem... electorale. Suspiciunea se bazează pe o serie de declamații politice în care, însă „rasa nu te face călugăr”.

Există momente de tensiune, false sau adevărate, în care acest gen de excursuri-discursuri iau avânt. Ele își au rolul în motivarea unei atitudini sau acoperă numai, demagogic, lipsa de atitudine. De aceea suntem atenți și la cei care le țin. „Trandafirul de ghimpți mai întâi să ți-l cureți, apoi la nas să ți-l aduci.”

Concluzia electivă, partinică sau nu, o tragem singuri, fiecare dintre noi. Unii ne amintim cu crispăre de tipurile vechi de discurs, acelea în care vorbitorul atâteștiutor, mereu singur și nemulțumit în înțelepciunea sa, adresa auditoriului, de la catedră, muștrări directe, insinuante sau porunci pe bandă rulantă, toate ușor de încadrat în schematicile rețete de patriotism găunos. Cel puțin acum alternativa există și limbajul s-a schimbat. Au loc uneori adevărate spectacole oratorice. Alteori, bălbâieli penibile, demonstrații de forță caragialești. La capitolul acesta hiperbolic, ar exista și-un pericol adiacent: „în zadar te rumenești, că mai rău te feștelești”.

Lecțiile de orice fel, discursurile ex catedra și-au subțiat consistența ori se reorganizează în medii adecvate. Mai rămân efervescentele convorbiri mediatizate, bogate în insinuări și ipocrizie, schimbarea la față a opinenților și, peste toate, tronând, suspiciunea și, neapărat, sastiseala sezonieră a publicului larg. Dar și câte-un spectacol bun, câte-o manevră care suscită simpatie, câte-o solidarizare elegantă, de grup, de partid, de atitudine, demonstrată in- genios.

Savurând această lume de cuvinte, în așteptarea faptelor generate de promisiunea intuită în alte locuri de lume unde toate acestea s-au spus și făcut, nu putem înlătura, uneori, privirea copilului din ochii noștri, care oftează inexorabil la orice amintire a locului în care s-a născut. În fiecare dintre copiii care suntem plutește, pe lângă dorința firească de a ști, de a afla cât mai multe, umbra caragialescă a lectorului infatuat. La sfârșit, acest copil sătul de gesturi simbolice, de cuvinte mari și de sloganuri ieftine ar putea striga în gura mare: „Priviți! Regele e gol!”

* * *

